

TEMEL İLGİLER

Diyalektik Düşünce

BİREYSEL BİLİNÇ

TOPLUMSAL ETKİLEŞİM (‘İLİŞKİ’)

Etkileşim Biçimleri ve Tipleri

TOPLUMSAL YAPILAR

NESNEL KÜLTÜR

PARA FELSEFESİ

SIR TUTMA: SIMMEL’İN SOSYOLOJİ ÜZERİNE

BİR ÖRNEK-OLAY İNCELEMESİ

Georg Simmel’in (1858-1918) Amerikan sosyolojik teori üzerindeki etkisi bu kitabın önceki bölümlerinde incelenen üç teorisyene göre belirgin ölçüde farklılık gösterir. Marx, Durkheim ve Weber, daha sonra önem kazanmalarına rağmen, Amerikan sosyolojik teoriyi yirminci yüzyıl başında nispeten sınırlı ölçüde etkilemişlerdir. Simmel ilk Amerikan sosyologlar tarafından çok daha iyi tanınmaktadır. Simmel yakın dönemde Marx, Durkheim ve Weber’in gölgesinde kalmış olsa bile, günümüzde Comte ve Spencer gibi klâsik düşünürlerden çok daha etkilidir. Onun etkisi çatışma teorisi, sembolik etkileşimcilik, alışveriş teorisi ve ağ teorisi gibi bazı özel teorilerde açıkça görülür. Ayrıca, Simmel’in sosyolojik teorideki etkisinin, en önemli çalışmalarından biri *Para Felsefesi*’nin (1907/ 1978) artan etkisinin sonucunda arttığını görmek mümkündür.

ANA İLGİLER

Simmel’in sosyolojik teoriye katkıları üzerinde dururken, onun esasında bir düşünür olduğu ve yayınlarından çoğunun (etik gibi) felsefî konular ve (Kant gibi) diğer felsefecilerle ilgili olduğu belirtilmelidir.

Aslında çatışma teorisine (Coser, 1956; Simmel, 1908) katkısı bir tarafa bırakılırsa, Georg Simmel en çok küçük grup araştırmaları (Caplow, 1968), sembolik etkileşimcilik ve alışveriş teorisinin gelişiminde önemli bir rol oynayan bir mikro-sosyolog olarak tanınır. Simmel’in bu alanlara tüm katkıları, onun sosyologların esasında toplumsal etkileşimi araştırmaları gerektiği inancını yansıtır. Robert Nisbet Simmel’in sosyolojiye katkısını şöyle ifade eder:

Simmel’e her zaman diğer teorisyenler üstünde bir yer kazandıran, çalışmasının *mikro-sosyolojik* karakteridir. O, insan etkileşiminin küçük ve mahrem yanlarını küçümsemez, ne de kurumlar analizinde insanların, somut bireylerin öncelikliliğine bakışını yitirir.

(Nisbet, 1959)

David Frisby benzer bir noktaya değinir: “Sosyolojinin bazı psikolojik kategoriler içinde temellendirilmesi Simmel’in sosyolojisinin sadece etkileşimciler üzerindeki değil sosyal psikolojideki cazibesinin de kanıtlarından biridir” (1984). Ancak, Simmel’in etkileşim biçimleri üzerine mikro-sosyolojik çalışmasının bireyler ve toplumun geneli arasındaki ilişkiler üzerine daha geniş bir teori içinde gömülü olduğu çoğu kez unutulur.

Simmel, çağdaş Amerikan sosyolojisinde genelde düşünülenden çok daha komplike ve sofistike bir toplumsal gerçeklik teorisine sahiptir. Tom Bottomore ve David Frisby (1978) Simmel’in çalışmasında dört temel düzey bulunduğunu ileri sürer. İlk olarak, onun toplumsal hayatın psikolojik unsurları hakkında mikro-düzyey kabulleri vardır. İkinci olarak, biraz daha üst düzeyde, onun kişiler arası ilişkilerin sosyolojik unsurlarına ilgisi yer alır. Üçüncü ve daha makro düzeyde, Simmel’in kendi döneminin toplumsal ve kültürel ‘ruh’unun yapısı ve bu yapıdaki değişimler üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Simmel sadece bu üç-katmanlı toplumsal gerçeklik anlayışıyla çalışmaz, aynı zamanda *oluşum*

(emergence) düşüncesini de benimser. Daha üst düzeylerin daha alt düzeylerden oluştuğunu anlatan bu düşünceye göre: “Daha fazla gelişim, etkileşim içindeki güçlerin yerine –bu güçlerin bağımsız temsilleri olarak ortaya çıkan ve bireyler arasındaki ilişkileri içine emen ve dolayımlayan– daha üst düzey bireysel formasyonların yaratılmasını getirir” (1907/1978). Ayrıca, ona göre: “Eğer toplum bağımsız bir bilimin özerk bir objesi olacaksa, bu sadece, kendini meydana getiren bireyler toplamından yeni bir varlığın oluşmasıyla mümkün olacaktır; aksi takdirde, sosyal bilimlerin bütün problemleri sadece bireysel psikolojinin problemleri haline gelecektir” (Frisby, 1984). Bu üç katmanı çerçeveleyen bir dördüncü hayatın nihaî metafizik ilkelerini içerir. Bu ebedi hakikâtlar Simmel’in tüm çalışmasını etkiler ve, göreceğimiz gibi, onun dünyanın gelecekteki yönelimi hakkındaki tasavvurunun kaynağını oluşturur.

Bu çok düzeyli toplumsal gerçekliğe ilgi Simmel’in sosyolojinin üç bağımsız ‘alan’ı tanımına (1918/1950) yansır. İlki ‘saf’ sosyoloji olarak betimlenir. Bu alanda psikolojik değişkenler etkileşim biçimleriyle bir araya gelirler. Her ne kadar Simmel açıkça, aktörlerin yaratıcı zihinsel kapasitelere sahip olduklarını varsaysa bile, toplumsal gerçekliğin bu yanıyla çok az ilgilenir. Onun mikro-düzye çalışmasında etkileşim içindeki insan *tipleri* kadar etkileşim *biçimleri* de ele alınır. Bu biçimler/formlar tâbi olma (subordination), tâbi kılma (superordination), mübadele, çatışma ve sosyalliği içerir. O, tipler üzerine çalışmasında, etkileşim yapısı içindeki ‘rekabetçi’ ve ‘yosma’ gibi konumlar ile ‘cimri’, ‘müsrif’, ‘yabancı’ ve ‘maceracı’ gibi yönelimler arasında bir ayırım yapar. Ara düzeyde, Simmel’in insan tarihinin toplumsal ve kültürel ürünleriyle ilgilenen sosyolojisi yer alır. Burada Simmel’in gruba, toplumlar ve kültürlerin yapı ve tarihine makro boyuttaki ilgisi açıktır. Son olarak Simmel, felsefî sosyolojisinde, insanlığın temel doğası ve kaçınılmaz yazgısıyla ilgili görüşler ileri sürer. Bu bölümde, bütün bu düzeyler ve sosyolojiler ele alınacaktır. Simmel bazen farklı düzeyler ve sosyolojilerden söz etse bile, onları çoğu kez daha geniş bir bütünlük içinde bir araya getirir.

Diyalektik Düşünce

Üç temel toplumsal gerçeklik düzeyini ele alış biçimi (dördüncü metafizik düzey hesaba katılmazsa), Simmel’in sosyolojisine Marx’inkine benzer diyalektik bir karakter kazandırır. Diyalektik yaklaşım, önceden gördüğümüz gibi, çok-nedenli ve çok-yönlüdür, olgu ve değeri birleştirir, toplumsal olgular arasında çok kesin bölünme çizgileri olduğu fikrini reddeder, toplumsal ilişkilere odaklanır (B. Turner, 1986), sadece bugüne değil geçmiş ve geleceğe de bakar ve çatışma ve çelişkileri derinlemesine inceler.

Diyalektik yaklaşımı kullanma bakımından benzerlik olmasına rağmen, Marx ve Simmel arasında önemli farklılıklar vardır. En önemli olanı, onların toplumsal dünyanın farklı yanlarına odaklanmaları ve geleceğin dünyası hakkında farklı görüntüler sunmalarıdır. Simmel, Marx’ın devrimci iyimserliğinin aksine, Weber’in içinden hiçbir kaçışın mümkün olmadığı ‘çelik kafes’ imgesine yakın bir görüşe sahiptir (Simmel ve Weber arasındaki fikri ilişki konusunda daha fazla bilgi için, bak. Scaff, 1989: 121-151).

Simmel diyalektiğe bağlılığını farklı biçimlerde sergiler. Simmel’in sosyolojisinde öncelikle ilişkiler, özellikle etkileşim (‘association’) üzerinde durulur. Genelde o, üzerinde çalıştığı her tür toplumsal dünya alanındaki düalizmlere, çatışma ve çelişkilere yabancı değildir. Donald Levine, bu perspektifin Simmel’in “*dünya en iyi şekilde karşıt kategoriler arasındaki çatışma ve çelişkilere göre anlaşılabilir*” inancını yansıttığını belirtir (1971: xxxv). Bu düşünme tarzını, Simmel’in çalışması içinde incelemek yerine, etkileşim biçimlerinden biri –yani, *moda*– üzerine çalışmasıyla örnekleyeceğiz. Simmel toplumsal biçimler/formlar ve toplumsal tipler üzerine yazılarında benzer bir diyalektik düşünme biçimine başvurur, ancak moda tartışması onun bu olguları nasıl ele aldığını gösterir. Ayrıca, Simmel’in öznel ve nesnel kültür konusundaki düşünceleri ve ‘daha-iyi-hayat’ ve ‘bu-hayattan-daha-ötesi’ kavramlarında diyalektik yöntemin yeri üzerinde duracağız.

Moda. Simmel, tipik olarak büyüleyici ve düalist denemelerden birinde (1904/1971), modadaki çelişkileri farklı yollarla tasvir eder. Bir yanda, moda grubun taleplerine uyum sağlamak isteyenlere bunu gerçekleştirmelerinde yardımcı olan bir toplumsal ilişki biçimidir. Öte yandan, moda ayrıca bireyci

tarzda davranmak isteyenlere sapkın davranışlarda bulunabilecekleri bir norm sağlar. Moda ayrıca tarihsel bir süreci içerir: ilk evrede, herkes neyin moda uygun olduğunda hemfikirdir; kaçınılmaz olarak bireyler bundan sapma gösterirler; ve son olarak onlar, bu sapma sürecinde neyin moda olacağı konusunda tamamen yeni bir görüşü benimseyebilirler. Moda, ayrıca, belirli bir modanın başarısı ve yayılmasının nihayetinde gücünü yitirmesine yol açması anlamında diyalektik bir süreçtir. Yani, bir şeyin özgünlüğü onun moda uygun olduğunun düşünülmesine yol açar. Ancak o, çok sayıda insan tarafından kabul gördüğünde özel olmaktan çıkar ve böylece cazibesini yitirir. Bunun yanı sıra, bir başka ikilik bir moda hareketi liderinin rolünü içerir. Bu kişi, paradoksal olarak, modayı diğerlerine göre daha iyi izleyerek, yani onu daha azimle benimseyerek grubu yönlendirir. Son olarak Simmel, moda olan şeyi izlemenin düalizmleri gerektirmekle kalmayıp, aynı zamanda bunun bazı insanların çabasını moda kıldığını da ileri sürer. Modaya uygun davranmayan insanlar bir modayı izleyenleri taklitçi, kendilerini de toplum kurallarına uymayan kişiler olarak görürler, ancak Simmel ikinci kategoride yer alanların basitçe ters bir taklit biçimine katıldıklarını ileri sürer. Bireyler moda olan şeyden, akranları gibi bireyselliklerini yitirebilecekleri korkusuyla uzak durabilirler, ancak Simmel'e göre, bu korku nadiren büyük bir kişisel güç ve bağımsızlığın göstergesidir. Özetle, Simmel'in ifadesine göre, modada "bütün... temel karşı-tez niteliğindeki eğilimler... şu veya bu şekilde temsil edilirler" (1904/1971: 317).

Simmel'in diyalektik düşüncesine daha genel düzeyde bakılabilir. Bu bölümde görüleceği gibi, Simmel daha ziyade bireyler ve onların yarattıkları genel toplumsal ve kültürel yapılar arasındaki çatışma ve çelişkilerle ilgilenir. Nihayetinde bu yapılar bireylerin hiçbir şekilde kontrol edemedikleri ya da kontrolün sınırlı düzeyde kaldığı kendilerine ait bir hayata sahip olacaklardır.

Bireysel (Öznel) ve Nesnel Kültür. İnsanlar toplumsal yapılardan ve Simmel'e göre daha önemlisi, kültürel ürünlerden etkilenirler ve ayrıca onların tehdidi altındadırlar. Simmel bireysel kültürü nesnel kültürden ayırır. *Nesnel kültür* insanların ürettikleri (sanat, bilim, felsefe vb. gibi) şeyleri anlatır. *Bireysel (öznel) kültür* nesnel kültür ürünlerini yaratma, özümseme ve kontrol kapasitesidir. İdeal anlamda, birey kültürü biçimlendirir ve nesnel kültür tarafından biçimlendirilir. Asıl problem nesnel kültürün kendine ait bağımsız bir hayata kavuşmasıdır. Simmel'in sözleriyle, "Onlar [kültür unsurları] sabit kimlikler, kendilerine has bir mantık ve yasalılık kazanırlar; bu yeni katılmışlık onları kaçınılmaz olarak yarattıkları ve bağımsız kıldıkları ruhsal dinamikten uzak bir yere yerleştirir" (1921/1968: 11). Bu kültürel ürünlerin varlığı onları kendilerini yaratan aktörlerle bir çelişki içine sokar, zira o

ruhun organik ve yaratıcı süreçleri ile onun içerikleri ve ürünleri arasındaki derin uzaklık ve düşmanlığın; yaratıcı ruhun titreşen, hiç durmayan hayatının [bir örneğidir]; o, kendi sabit ve ideal olarak değişmeyen ürünüyle ve -bu canlılığı tutsak kılan gerçekte katılaştırın- tuhaf geri-besleyici etkisiyle sonsuz karşıtlıklar geliştirir. Sıklıkla, sanki ruhun yaratıcı hareketi kendi ürünüyle ölüyor görünmektedir.

(Simmel, 1921/1968)

K. Peter Etkorn'un sözleriyle, "Simmel'in diyalektiğinde, insan daima kendi yarattığı organik insanî katsayılarını yitirmiş nesnelere tarafından katledilme tehlikesi altındadır" (1968).

Daha-Fazla-Hayat ve Bu-Hayattan-Daha-Ötesi. Simmel'in bir başka düşünce alanı felsefî sosyoloji onun diyalektik düşüncesinin çok daha genel bir şeklidir. Simmel, toplumsal ve kültürel yapıların oluşumunu tartışırken Marx'ın bazı düşüncelerine oldukça benzer bir konumu benimser. Marx meta fetişizmi kavramını insanlarla ürünleri arasındaki ayrılığı göstermek için kullanır. Marx'a göre bu ayrılık kapitalizmde doruğuna ulaşır ve sadece geleceğin sosyalist toplumunda halledilebilir ve bu yüzden spesifik tarihsel bir olgudur. Ancak Simmel için bu ayrılık insan doğasına içkindir. Felsefî terimlerle ifade edilirse, 'daha-fazla-hayat' ile 'bu-hayattan-daha-ötesi' arasında içkin ve kaçınılmaz bir çelişki vardır (Oakes, 1984: 6; Weingartner, 1959).

Daha-fazla-hayat ve bu-hayattan-daha-ötesi Simmel'in 'Hayatın Aşkın Karakteri' adlı yazısında merkezi bir yer işgal eder (1918/1971). Başlıktan da anlaşılacağı ve Simmel'in de açıkça ifade ettiği gibi, "Aşkınlık hayata içkindir" (1918/1971). İnsanlar çifte-aşkın bir kapasiteye sahiptirler. İlk olarak, insanlar bitip tükenmez, yaratıcı kapasiteleri (daha-fazla-hayat) nedeniyle, kendilerini aşabilir-

ler. İkinci olarak, bu aşkın, yaratıcı kapasite insanların sürekli olarak kendilerini aşacak objeler üretmelerini mümkün kılar. Bu olguların nesnel mevcudiyeti (daha-fazla-hayat) ilk plânda bu objeleri ürettikleri yaratıcı güçler (bu-hayattan-daha-ötesi) ile uzlaşmaz bir karşıtlık içindedir. Başka deyişle, toplumsal hayat 'hayat-olmayan', "ancak özel bir öneme sahip ve kendi yasalarına uygun hareket eden" "bir şey yaratır ve onu kendi yasasından kurtarır." (Simmel'den aktaran, Weingartner, 1959: 53). Hayat birlik içindedir ve ikisi arasında çatışma vardır. Simmel şu sonuca ulaşır: "Hayat kendi özünü, kendi ilerlemesini daha-fazla-hayat ve bu-hayattan-daha-ötesi olmada bulur" (1918/1971: 374).

Bu yüzden Simmel, metafizik kavramları nedeniyle, Marx'tan ziyade Weber'e çok yakın bir dünya tasavvuruna sahiptir. Simmel, Weber gibi, dünyanın insanların kurtulma şansını giderek daha fazla kaybettikleri bir çelik kafes haline geldiğini düşünür. Simmel'in toplumsal gerçekliğin unsurları konusundaki düşüncelerinin ele alındığı sonraki kesimlerde bu sorunlardan bazılarında söz edilecektir.

BİREYSEL BİLİNÇ

Simmel birey düzeyinde ilişki biçimlerine odaklanır ve çalışmasında nadiren doğrudan ele aldığı bireysel bilinç problemi üzerinde nispeten çok az durur. Ancak Simmel açıkça insanların yaratıcı bilince sahip oldukları düşüncesiyle hareket eder. Frisby'nin ifade ettiği gibi, Simmel için toplumsal hayatın temellerini "birbirleriyle çeşitli güdüler, amaçlar ve çıkarlarla etkileşim içine giren bilinçli bireyler veya birey grupları oluşturur" (1984: 61). Yaratıcılığa karşı bu ilgisi, Simmel'in farklı etkileşim biçimleri, aktörlerin toplumsal yaratma yeteneği ve ayrıca bu yapıların bireylerin yaratıcılığı üzerindeki olumsuz etkileri üzerine yaptığı tartışmalarda açıkça görülebilir.

Simmel'in etkileşim biçimleri üzerine bütün tartışmalarında, aktörlerin birbirlerine bilinçli olarak yönelmeleri gerektiği ima edilir. Nitekim örneğin, tabakalaşmış bir sistemdeki etkileşim üst ve alt-konumların birbirine yönelmesini gerektirir. Bu karşılıklı yönelim süreci olmadığında etkileşim sona erecek ve tabakalaşma sistemi çökecektir. Aynıısı diğer bütün etkileşim biçimleri için de söz konusudur.

Bilinç Simmel'in çalışmasında başka roller oynar. Örneğin, Simmel aslında toplumsal (ve kültürel) yapıların kendilerine ait bağımsız bir hayata sahip olduklarına inansa bile, insanların bu yapıları diğer insanlar üzerinde bir etkiye sahip olmak için kavramsallaşturmaları gerektiğini düşünür. Simmel'in ifadesiyle, toplum basitçe 'orada' değildir, aynı zamanda o "benim temsilim'dir –o bilincin etkinliğine bağlı bir şey"dir (1908/1959a: 339).

Simmel ayrıca bireysel bilinç anlayışına sahiptir ve toplumdaki normlar ve değerlerin bireysel bilinçte içselleştirildiğini düşünür. Normlar ve değerlerin varlığı hem içsel hem de dışsal bakımdan

ahlâkî egemenliğin ikili karakterini açıklar. Yani o, bir yanda, sadece uymak zorunda olduğumuz kişisel-olmayan bir düzenden olarak karşımıza çıkar, ancak öte yandan, hiçbir dışsal güç, ancak sadece en özel ve içsel dürtülerimiz dışında kendini bize empoze edemez. Her halükârda, burada bireyin, kendi bilincinde, tüm bir kişilik olarak kendisi ve grup arasındaki ilişkileri tekrarladığı bir durum vardır.

(Simmel, 1908/1950a: 254)

Bu oldukça çağdaş içselleştirme anlayışı Simmel'in çalışmasında yeterince açıklanmaz.

Ek olarak Simmel, insanların kendileriyle yüzleşme, eylemleriyle aralarına mesafe koyma yeteneğine sahip olduklarına inanır: Simmel'in bu inancı George Herbert Mead ve sembolik etkileşimcilerin görüşleriyle büyük benzerlik içindedir (Simmel, 1918/1971: 364; ayrıca bak. 1907/1978: 64). Aktör dış uyancılar alabilir, onları değerlendirebilir, farklı eylem biçimlerini deneyebilir ve ne yapması gerektiğine karar verebilir. Aktör, zihinsel yetenekleri nedeniyle, dış güçlerin basit bir kölesi değildir. Ancak, Simmel'in aktörün zihinsel yetenekleri anlayışında bir paradoks vardır. Zihin insanları dış etkenlerin kölesi olmaktan koruyabilir, ancak zihin ayrıca toplumsal gerçekliği şekillendirme gücüne de sahiptir. Simmel'in ifadesiyle, "Zihnimiz davranışın içeriklerini bizzat davranıştan bağımsız olarak düşünme yeteneğine sahiptir" (1907/1978: 65). Nitekim, zekâları insanlara daha alt düzeydeki hayvanları kısıtlayan dış uyaranların kölesi olmaktan kurtulmalarında yardımcı olsa da, aynı zamanda onların düşünce ve eylemlerini kısıtlayan yapılar ve kurumlar yaratır.

Simmel'in bilince ilgisinin örneklerini çalışmasının farklı yerlerinde görebilsek bile, o bilincin mevcudiyetini varsaymaktan öte bir şey yapmaz. Raymond Aron bu noktayı açıkça ortaya koyar: "Onun [Simmel] davranışın... insan reaksiyonunun yasalarını bilmesi gerekir. Ancak o bizzat zihinde olanları ortaya çıkarmaya veya açıklamaya çalışmaz" (1965: 5-6).

TOPLUMSAL ETKİLEŞİM ('İLİŞKİ')

Georg Simmel çağdaş sosyolojide en çok toplumsal etkileşim kalıpları veya biçimleri hakkındaki anlayışımıza katkıları nedeniyle tanınmaktadır. Simmel bu toplumsal gerçeklik düzeyine ilgisini şöyle ifade eder:

Burada biz, deyim yerindeyse, insanî materyalin mikro-düzye moleküler süreçleriyle ilgiliz. Bu süreçler makro-kozmetik, katı birimler ve sistemler içinde sıralanan veya dolaşımda olan somut oluşumlardır. İnsanların birbirlerine bakması ve birbirlerini kıskanmaları; birbirlerine mektup yazmaları veya birlikte kahvaltı etmeleri; tüm hissedilir ilgilerinden ayrı olarak, birbirlerine hoş veya çirkin bir biçimde çatmaları; birliği sağlamlaştıran özgeci davranışlara minnettarlıkları; kişinin bir başkasına bir sokağı sorması; insanların birbirleri için giyinmeleri ve süslenmeleri: bunlar bir kişiyle diğeri arasında sahnelenen oldukça kapsamlı ilişkilerden tesadüfî olarak seçilmiş örneklerdir. Onlar geçici veya sürekli, bilinçsiz veya bilinçli, kısa ömürlü veya ciddi sonuçlara sahip olabilirler, ancak onlar insanları birbirlerine sürekli olarak bağlarlar. Her an bu iplikler diğeri tarafından örülür, çözülür, yeniden örülür, diğeriyle iç içe geçer. Toplumun atomları arasındaki bu etkileşimlere sadece psikolojik mikroskopa ulaşılabilir.

(Simmel, 1908/1959b: 327-328)

Simmel, temel ilgi alanlarından birisini bilinçli aktörler arasındaki etkileşim ('ilişki') oluşturduğunu ve niyetinin –bazen oldukça önemsiz gibi görünse bile– diğeri için temel önemde olan oldukça farklı etkileşimleri araştırmak olduğunu açıklar. O toplumsal olgulara ilgisini Durkheimci bir tarzda değil, aksine onların sosyolojinin küçük-ölçekli bir ilgi alanı olduğunu belirterek ifade eder.

Simmel bazen sosyolojisinde etkileşimin önemini abartan bir konum sergilese bile, çoğu kez görüşleri toplumsal gerçekliğin büyük-ölçekli yanları içinde kaybolur. Bazen o toplumu etkileşimle aynı şey olarak alır: "Toplum... bu özel etkileşimler bütünüünün sadece bir sentezidir veya ona verilen genel isimdir... 'Toplum' bu ilişkilerin özet toplamıdır" (1907/1978: 175). Bu sözler onun etkileşime ilgisinin teyidi olarak alınabilir, ancak göreceğimiz gibi, Simmel bir kültür anlayışı kadar büyük-ölçekli toplum anlayışına da sahiptir.

Etkileşim: Biçimler ve Tipler

Simmel'in ana ilgilerinden birini toplumsal etkileşimin *içeriğinden* ziyade *biçimi* oluşturur. Bu ilginin kaynağı, Simmel'in felsefedeki –çoğu kez biçim/içerik ayrımı yapılan– Kantçı gelenekle kurduğu özdeşimdir. Ancak, Simmel'in buradaki yaklaşımı oldukça yalındır. Simmel'in bakış açısından, gerçek dünya sayısız olay, eylem, etkileşim, vb.nden oluşur. İnsanlar, bu gerçeklik labirentinden çıkabilmek ('içerikler'i çözebilmek) için, ona kalıplar ya da formlar empoze etmeye çalışırlar. Bu yüzden aktör göz kamaştırıcı bir özel olaylar dizisi yerine sınırlı sayıda formla karşılaşır. Simmel'e göre sosyologun görevi, kesinlikle sıradan bir insan gibi davranmak, yani daha iyi analiz edebilmek için toplumsal gerçekliğe, özelde etkileşime sınırlı sayıda biçim/form empoze etmektir. Bu yöntem genellikle bir dizi özel etkileşimin ortak yanlarını ortaya çıkartmayı gerektirir. Örneğin, tâbi-kılma ve tâbi-olma biçimlerine birçok ortamda, "dinsel bir topluluk kadar devlette, ekonomik bir ilişki içindeki gizli anlaşma yapanlar zümresinde, bir ailede olduğu kadar bir teknik okulda" rastlanır (1908/1959b). Simmel'in önde gelen çağdaş analizcilerinden biri olan Donald Levine, onun formel sosyoloji yapma yöntemini şöyle açıklar: "Onun yöntemi akış halindeki dünyadan bazı sınırlı, sonlu olgular seçmek; onu meydana getiren bu elementler çokluğunu incelemek; ve onların iç-bütünlüklerinin nedenini formlarını ortaya koyarak değerlendirmektir. İkinci olarak o, bu formun kaynaklarını ve yapısal içerimlerini araştırır" (1971: xxxi). Daha özel olarak, Levine'in ifadesiyle, 'biçimler/formlar' insanların "ilişkilerini sergileme kalıplarıdır" (1981b: 65).¹

Simmel'in toplumsal etkileşim biçimlerine ilgisi farklı açılardan eleştirilmiştir. Örneğin o, olmayan bir düzeni empoze etmekle ve nihayetinde aslında toplumsal gerçekliğin karmaşık boyutlarına sıradan

¹ Özel etkileşim örneğinde, içerikler "insanları birbirleriyle ilişki kurmaya yönelen dürtüler, amaçlar ve fikirler"dir (Levine, 1981b: 65)

bir insandan daha iyi bir düzen empoze etmeyen bir dizi ilişkisiz araştırma yapmakla suçlanmıştır. Bu eleştirilerden bir bölümü, ancak, Simmel'in etkileşim biçimlerine ilgisi, yani formel sosyolojisine odaklanıp, kullandığı diğer sosyoloji tipleri göz ardı edildiğinde doğru olabilir.

Bununla birlikte, Simmel'in formel sosyoloji yaklaşımı birkaç yoldan savunulabilir. İlk olarak, bu sosyoloji Simmel'in gerçek hayattan aldığı sayısız örnekte görülebileceği gibi, gerçekliğe yakındır. İkinci olarak, bu sosyolojik yaklaşımda toplumsal gerçekliğe keyfi ve katı kategoriler empoze edilmez, aksine biçimler/formlar toplumsal gerçeklikten elde edilmeye çalışılır. Üçüncü olarak, Simmel'in yaklaşımında teorik bir şemaya toplumsal dünyanın bütün yanları dâhil edilmeye çalışılmaz. Bu yüzden o, Talcott Parsons gibi bir teorisyene musallat olan, teorik bir şemayı şeyleştirme eğiliminden uzak durur. Son olarak, formel sosyolojide çoğu sosyolojik yaklaşıma özgü yeterince kavramsallaştırılmamış bir empirizme karşı çıkılır. Simmel kesinlikle empirik 'veriler' kullanır, ancak onlar göz kamaştırıcı bir toplumsal gerçeklik dünyasına bir ölçüde düzen empoze etme çabasından bağımsız değildir.

Toplumsal Geometri. Simmel'in formel sosyolojisinde toplumsal ilişkiler 'geometri'si geliştirme çabası açıkça gözlenir. Onu ilgilendiren iki geometrik katsayı biçimi sayılar ve uzaklık/mesafe olarak sıralanabilir (diğerleri konum, bileşik değer, kendi kendine-bağılılık ve simetridir) [Levine, 1981b]).

Sayılar. Simmel'in insanların miktarının etkileşimin niteliği üzerine etkisine ilgisi onun ikili ve üçlü ayrımında görülebilir.

İkili ve üçlü. Simmel için (1950), *ikili* (iki kişilik grup) ve *üçlü* (üç kişilik grup) arasında temel önemde bir farklılık vardır. Üçüncü bir kişinin katılması köklü ve temel bir değişiklik yaratır. Üye sayısının üçün üzerine çıkması hiçbir yerde üçüncü bir üyenin yaptığı etkiyi yaratmaz. Diğer tüm gruplardan farklı olarak, ikili ilgili iki bireyin ötesinde bir anlam içermez. İkilide bağımsız bir grup yapısı yoktur; bu ilişkide grup için iki ayrı bireyden daha fazla bir şey söz konusu değildir. Nitekim, ikilinin iki üyesi de yüksek düzeyde bireyselliğe sahip olabilir. Birey grubun seviyesini düşürmez. Bu durum üçlüde geçerli değildir. Üçlü ilgili bireylerin ötesinde bir anlam kazanma imkânına sahiptir. Muhtemelen bir üçlü için ilgili bireylerden daha fazlası söz konusudur. O muhtemelen bağımsız bir grup yapısı geliştirebilir. Sonuç olarak, üyelerin bireyselliğine karşı daha fazla tehdit vardır. Bir üçlü üyeleri üzerinde genel yıkıcı bir etkiye sahip olabilir.

Gruba üçüncü birinin eklenmesiyle yeni toplumsal kurallar söz konusu olabilir. Sözelimi, üçüncü taraf diğer iki kişi arasındaki tartışmaları kendi lehine kullanabilir veya diğer iki taraf arasında bir rekabet konusu olabilir. Üçüncü üye ayrıca üstünlük sağlamak için diğer iki taraf arasındaki bir çatışmayı bilinçli olarak besleyebilir (böl-yönet taktiği). Böylece bir tabakalaşma sistemi ve bir otorite yapısı ortaya çıkabilir. İkiliden üçlüye geçiş bireylerden bağımsızlık kazanabilecek ve onlar üzerinde egemenlik kurabilecek toplumsal yapıların gelişimi açısından temeldir. Böyle bir olasılık ikilide yoktur.

İkiliden üçlüye geçişle başlayan süreç gruplar gittikçe daha da büyürken ve nihayetinde toplum ortaya çıkarken devam eder. Bu büyük toplumsal yapılar içinde birey toplumun yapısından giderek kopar, gittikçe yalnızlaşmaya, soyutlanmaya ve bölünmeye başlar. Bu durum bireyler ve toplumsal yapılar arasında diyalektik bir ilişkiyle sonuçlanır. "Simmel'e göre, sosyal bir birey toplumla her zaman ikili bir ilişki içindedir: onun içinde, ancak karşısında yer alır. ... Birey belirlenir, ancak belirler de; yapmak zorunda kalır, ancak aynı zamanda etkide bulunur" (Coser, 1965: 11). Buradaki çelişki, "toplumun bireysellik ve özerkliğin ortaya çıkışına yardımcı olması, ancak aynı zamanda onu engellemesidir" (Coser, 1965).

Grup büyüklüğü. Daha genel bir düzeyde Simmel (1908/1971a) grup *büyüklüğü*nün etkisi konusunda çelişik bir tutum içindedir. Simmel, bir yandan, grup veya toplumun büyüklüğündeki artışın bireysel özgürlüğü artırdığını savunur. Küçük bir grup veya toplum muhtemelen bireyi tamamen kontrol altında tutabilecektir. Ancak, büyük bir toplumda bireyler, muhtemelen, her biri kendi kişiliklerinin sadece küçük bir parçasını kontrol eden bazı gruplarla ilişki içinde olacaklardır. Başka deyişle, "Varoluşta ve eylemde bireysellik bireyi kuşatan toplumsal çemberin genişleme derecesini genellikle artırır" (Simmel, 1908/1971a: 252). Ancak Simmel, büyük toplumların nihayetinde bireysel özgürlüğü tehdit

eden bir dizi problem yarattıkları görüşünü benimsemesine rağmen, örneğin, kitlelerin muhtemelen bir düşüncenin, en basit düşüncenin etkisi altına girdiklerini düşünür. Bir kitlenin fiziksel yakınlığı insanları daha etkilenebilir ve büyük ihtimalle, daha basitleştirici düşünceleri, düşüncesiz ve duygusal eylemleri izlemeye yatkın hale getirir.

Belki de Simmel'in etkileşim biçimlerine ilgisi bağlamında en önemlisi, büyüklük ve farklılaşmadaki artışın bireyler arasındaki bağları zayıflatma ve bu bağların yerine çok daha uzak, kişisel-olmayan ve kısmî ilişkiler geçirme eğilimi yaratmasıdır. Paradoksal olarak, bireyi özgürleştiren büyük grup bireyselliği tehdit eder. Ayrıca Simmel'e göre bir başka paradoksal bir durum, bireylerin kitle toplumunun yarattığı tehdidin üstesinden gelme yollarından birinin aile gibi küçük gruplara dalmak olduğuna inanmalarıdır.

Uzaklık. Simmel'in toplumsal geometri konusundaki bir başka ilgisini *uzaklık/mesafe* oluşturur. Levine Simmel'in uzaklığın toplumsal ilişkilerdeki rolü hakkındaki görüşlerine iyi bir örnek verir: "*Formların özellikleri ve şeylerin anlamları bireyler ile diğer bireyler veya şeyler arasındaki nispi uzaklığın bir fonksiyonudur*" (1971). Uzaklığa bu ilgi Simmel'in çalışmasının farklı yerlerinde açık olarak görülebilir. Bu hususu iki farklı bağlamda –hacimli çalışması *Para Felsefesi* ve en zekice denemelerinden biri 'Yabancı' bağlamında– ele alacağız.

Simmel, *Para Felsefesi*'nde (1907), değer –ve şeyleri değerli kılan faktörler– hakkında, para üzerine analizinin temelini oluşturmaya hizmet eden bazı ilkeler ortaya koyar. Biraz sonra söz konusu çalışma üzerinde ayrıntılı olarak duracağımız için, burada ona kısaca değineceğiz. Vurgulanması gereken, bir şeyin değerinin onun aktörden olan uzaklığı tarafından belirlenmesidir. O çok yakınsa ve elde etmek çok kolaysa veya çok uzaksa ve elde etmek çok güçse değerli değildir. Ulaşılabilir ancak bunun için büyük bir çabayı gerektiren nesnelere oldukça değerlidirler.

Uzaklık ayrıca Simmel'in ne çok yakın ne de çok uzak olan bir aktör tipi üzerine denemesi 'Yabancı'da (1908/1971b) temel bir rol oynar. Eğer o çok yakınsa artık bir yabancı olmayacaktır, ancak çok uzaksa grupta ilişkisi kopabilecektir. Yabancı grubun üyeleriyle etkileşimi bir yakınlık ve uzaklık kombinasyonunu gerektirir. Yabancı grubtan uzaklığı ona bu üyelerle bir dizi alışılmadık ilişki kurmasında yardımcı olur. Yabancı, örneğin, grup üyeleriyle etkileşiminde daha nesnel olabilir. Bir yabancı olduğu için diğer grup üyeleri ona sırlarını daha kolay açabilirler. Bu ve başka yollarla, yabancı ile diğer grup üyeleri arasında koordinasyon ve tutarlı bir etkileşim kalıbı ortaya çıkar. Yabancı grubun organik bir üyesi haline gelir. Ancak Simmel, yabancıyı sadece bir toplumsal tip olarak görmez; yabancılığın bir toplumsal etkileşim biçimi olduğunu düşünür. Yabancılığın derecesi, yakınlık ve uzaklık kombinasyonu ile birlikte, bütün toplumsal ilişkilere, hâttâ en mahrem olanlara bile nüfuz eder. Böylece, her birinde karşılaşılan yabancılık derecesini ortaya çıkartmak için oldukça farklı özel etkileşimleri inceleyebiliriz.

Geometrik boyutlar Simmel'in bazı tipleri ve biçimlerine girse bile, onlarda basit geometriden çok daha fazlası söz konusudur. Tipler ve biçimler, Simmel'in oldukça kapsamlı etkileşim kalıpları hakkında daha fazla anlayış kazanmak için kullandığı kurgulardır.

Toplumsal Tipler. Daha önceden Simmel'in tiplerinden birisi yabancıyı görmüştük. Diğer tipler cimri, müsrif, maceracı ve asilzadedir. Onun bu alandaki düşünme biçimini sergilemek için tiplerinden birisi yoksul üzerinde duracağız.

Yoksul Simmel'in çalışmasındaki tiplerde tipik olarak vurgulandığı gibi, *yoksul*, toplumsal ilişkiler temelinde, diğer insanların yardım ettiği veya yardıma hakkı olan biri olarak tanımlanır. Simmel burada oldukça açık bir biçimde, *yoksulluğun* paranın miktarına, yokluğuna göre tanımlandığı görüşünü kabul etmez.

Simmel yoksul konusuna ilişkiler ve etkileşim kalıplarının özellikleri temelinde yaklaşırsa bile, 'Yoksul' adlı yazıyı (1908/1971c) yoksul ve yoksulluk hakkında birçok ilginç görüş geliştirmekte kullanır. Her yazıda bol miktarda görüş ortaya koyma Simmel'e özgü bir davranıştır. Gerçekte bu tez

onu ünlü kılan en büyük iddialarından biridir. Örneğin, Simmel karşılıklı bir haklar ve yükümlülükler bütününe ihtiyaç duyanlar veren arasındaki ilişkiyi tanımladığını öne sürer. Muhtaç olan yardım alma hakkına sahiptir ve bu hak yardım almayı daha az acı verici kılar. Aksine, veren ihtiyacı olana vermekle yükümlüdür. Simmel, ayrıca, toplumun yoksula yardımının sistemi desteklemeye yardımcı olduğunu savunan işlevselci bir yaklaşımı benimser. Toplum yoksula yardım etmek zorundadır “böylece, yoksullar toplumun aktif ve tehlikeli düşmanları olmayacaklardır, zira onların bu azalan enerjileri daha etkin kılınacak ve soylarının bozulması engellenecektir” (Simmel, 1908/1971c: 154). Nitekim, yoksula yardım aslında daha çok bizzat yoksul değil, aksine devlet içindir. Devlet burada temel bir rol oynar ve, Simmel’in gözlemlediği gibi, yardım mekanizması bürokratikleştikçe yoksula karşı bu muamele giderek kişisellikten uzaklaşmaya başlar.

Simmel ayrıca rölativist bir yoksulluk anlayışına sahiptir. Yani, yoksul basitçe toplumun en altında yer alan biri değildir. Onun bakış açısından, yoksullara *her* toplumsal tabakada rastlanır. Bu kavram onun daha sonra kullandığı *görelî yoksunluk* kavramına gölge düşürür. Üst sınıfların üyeleri akranlarından daha zayıf bir konumda iseler, onlarla karşılaştırdıklarında kendilerini yoksul hissedeceklerdir. Yoksulluğu kaldırmayı amaçlayan hükümet programları bu yüzden asla başarıya ulaşamayacaktır. Dipte olanların durumu iyileştirildiğinde bile, tabakalaşma sistemindeki çoğu insan kendilerini akranları karşısında hâlâ yoksul hissedecektir.

Toplumsal Biçimler/Formlar. Simmel, toplumsal tiplerde yaptığı gibi, alışveriş/mübadele, çatışma, fahişelik ve sosyallik dâhil birçok toplumsal formu inceler. Onun toplumsal formlar hakkındaki çalışmasını egemenlik, yani tâbi kılma ve tâbi olma üzerine incelemesiyle açıklayabiliriz.

Tâbi-Kılma ve Tâbi-Olma. Tâbi-kılma ve tâbi-olma (superordination and subordination) karşılıklı ilişkili etkenlerdir. Lider diğerlerinin düşünce ve eylemlerini tamamen belirlemek istemez. Lider daha ziyade kendine tâbi olanların olumlu veya olumsuz tepkiler vermelerini bekler. Ne bu ne de bir başka etkileşim biçimi karşılıklı ilişkiler yoksa varolamaz. En baskıcı egemenlik biçimlerinde bile tâbi konumda bulunanlar bir dereceye kadar kişisel özgürlük sahibi olacaklardır.

Çoğu insan için, tâbi kılmak alt konumdakilerin bağımsızlığını tamamen ellerinden almayı gerektirir, ancak Simmel toplumsal ilişkinin böyle bir durumda sona ereceğini öne sürer.

Simmel, kişinin bir birey, grup veya nesnel bir güce tâbi kılınabileceğini iddia eder. Tek bir bireyin liderliği genellikle sıkı bağlılık içindeki bir grubu lideri desteklemeye veya ona muhalefete iter. Böyle bir grupta, muhalefet oluştuğunda bile, bu anlaşmazlık taraflar aynı daha üst güç altında yer aldıklarında çözülebilir. Bir çokluğa tâbi olma oldukça eşitsiz etkiler yaratabilir. Bir yanda, bir çokluk yönetiminin nesnellığı, grupta bir kişinin daha keyfi yönetiminden daha fazla birliğe itebilir. Öte yandan, tâbi konumda olanlar liderin kişisel ilgisine mazhar olmadıklarında aralarında muhtemelen düşmanlık gelişecektir.

Simmel muhtemelen, nesnel bir ilkeye tâbi olmayı insan ilişkileri ve toplumsal etkileşimleri azalttığı için daha kötü bulur. İnsanlar, davranışlarının, etkileyebilecek hiçbir kuvvete sahip olmadıklarını düşündükleri kişisel-olmayan bir güç tarafından belirlendiği duygusu içindedirler. Simmel bir bireye tâbi olmayı daha özgür ve daha kendiliğinden bir şey olarak görür: “Bir kişiye tâbi olma, herkesin mekanik ve pasif bir niteliğe sahip yasalara itaatiyle karşılaştırıldığında, özgürlük ve itibar unsuruna sahiptir” (1908/1971d: 115). Daha kötüsü nesnelere (örneğin, ikonlara) tâbi olmaktır: Simmel bu durumu “aşağılayıcı derecede kaba ve şartsız bir tâbi olma biçimi” olarak görür (1908/1971d: 115). Birey bir şeye tâbi olduğu için, “psikolojik olarak sadece şey kategorisine düşer” (Simmel, 1908/1971d: 117).

Ayrıca Simmel çalışmasında oldukça farklı etkileşim biçimlerini inceler ve bu egemenlik tartışmasında basitçe Simmel’in bu alanda yaptığı çalışma türleri örneklenmek amaçlanmaktadır.

Yakınlarda, Guy Oakes (1984) Simmel’in formlar tartışmasını kendi sorunsalıyla, nesnel ve öznel kültür arasında gelişen uçurumla ilişkilendirir. O çalışmasına “Simmel’e göre, nesnellığın keşfi, şeylerin öznel veya psikolojik yaradılışlarından bağımsızlıkları Batının kültür tarihindeki en büyük başarıdır” sözleriyle başlar (1984). Simmel’in bu nesnellığı ele alış biçimlerinden birisi formlar tartışmasında

yer alır, ancak bu formelleştirme ve nesneleştirme her ne kadar zorunlu ve istenilir olsa bile, onlar büyük ölçüde istenmeyen bir şey haline gelebilirler.

Bir yandan, formlar hayatın enerji ve ilgilerinin ifadesi ve gerçekleşmesinin zorunlu koşullarıdır. Öte yandan, bu formlar giderek hayattan kopar ve uzaklaşırlar. Bu durumda, yaşam süreci ile onu ifade biçimleri arasında bir çatışma gelişir. Nihayetinde, bu çatışma hayat ve form arasındaki ilişkiyi hükümsüz kılar ve bu yaşam sürecinin özerk yapılar içinde gerçekleştirilebileceği koşulları yıkma tehdidi yaratır.

(Oakes, 1984: 4).

TOPLUMSAL YAPILAR

Simmel büyük ölçekli toplumsal yapılar hakkında nispeten çok az şey söyler. Gerçekte, etkileşim kalıpları üzerinde yoğunlaşarak, bazen bu toplumsal gerçeklik düzeyinin varlığını görmezden gelir. Bunun iyi bir örneğini onun toplumu tanımlama çabasında, Emile Durkheim'in temsil ettiği "toplum gerçek, maddî bir varlıktır" şeklindeki realist yaklaşımı reddettiği yerde görebiliriz. Lewis Coser'in ifadesiyle, "O toplumu bir şey veya organizma olarak görmez" (1965: 5). Aynı zamanda Simmel'in, toplumun soyut bireyler toplamından başka bir şey olmadığını savunan nominalist yaklaşımla da arası iyi değildir. O, toplumun bir ilişkiler bütünü olduğunu düşünerek ara bir konum benimser (Spykman, 1925/1966: 88). "Toplum sadece 'etkileşim'le birbirine bağlı belirli sayıda bireye verilen isimdir" (Simmel, aktaran Coser, 1965: 5).

Simmel bu etkileşimci yaklaşımı savunsa bile, çalışmasının büyükçe kesiminde toplum gerçek maddî bir yapıymış gibi realist bir tavır benimser. Bu yüzden, Simmel'in toplumsal-yapısal düzeydeki çalışmasında temel bir çelişki vardır. Simmel'in sözleriyle, "Toplum bireyi aşar ve hayatını kendi yaşalarına göre sürdürür. Aynı zamanda o, bireyin karşısında tarihsel, buyurgan bir katılıkla durur" (1908/1950a: 258). Coser Simmel'in düşüncesinin bu yanının özünü yakalar: "Daha büyük bireyüstü yapılar olan devlet, aile, kent veya sendikalar, özerklik ve süreklilik kazandıklarında ve yabancı güçler gibi bireyin karşısına dikildiklerinde bile, etkileşimin kristalleşmesinden başka bir şey olarak ortaya çıkmazlar" (1965: 5). Rudolph Heberle de esas olarak aynı hususa değinir: "İnsan, Simmel'in toplumu insanların yaşayan ve irade sahibi aktörlerden ziyade içinde edilgin nesnel olarak yer aldıkları yapısal güçlerin bir etkileşimi olarak gördüğü izleniminden nadiren kendini kurtarabilir" (1965: 117).

Bu paradoksun çözümü, Simmel'in etkileşimci bir toplum anlayışına bağlı kalma eğilimi sergilediği formal sosyolojisi ile daha ziyade toplumu bağımsız, zorlayıcı bir toplumsal yapı olarak görme eğiliminde olduğu tarihsel ve felsefi sosyolojisi arasındaki ayırmda yatar. İkinci kategoriye giren sosyolojilerde, toplumu nesnel kültürün –kendini kaygılandıran– genel gelişim sürecinin bir parçası olarak görür. Nesnel kültür kültürel alanın bir parçası olsa bile, Simmel büyük-ölçekli toplumsal yapıların gelişimini bu sürece dâhil eder. Simmel'in toplumsal yapıların gelişimini nesnel kültürün yayılmasıyla ilişkilendirmesi şu ifadesinde açıktır: "Kültürümüzün gittikçe daha fazla kişisel-olmayan unsurları içeren ve bireyin öznel bütünlüğünü daha az kendine katan nesneleşmesi ... ayrıca toplumsal yapıları da içerir" (1908/1950: 318). Bu yaklaşım, toplum ve nesnel kültür arasındaki ilişkinin açıklanmasına ek olarak, Simmel'in düşüncelerini toplumsal gerçekliğin kültürel düzeyine yöneltir.

NESNEL KÜLTÜR

Simmel'in tarihsel ve felsefi sosyolojisinin temel odaklarından birisi toplumsal gerçekliğin kültürel düzeyi veya onu deyimiyile 'nesnel kültür'dür. Simmel'e göre, insanlar kültürü yaratırlar, ancak toplumsal gerçekliği şeyleştirme yetenekleri nedeniyle, kültürel ve toplumsal dünya kendilerini yaratan ve her gün yeniden yaratan aktörleri gittikçe daha fazla egemenliği altına alarak kendine ait bağımsız bir hayat kazanmaya başlar. "Kültür objeleri, bireylerin [bireysel] öznel ruhla ve onun arzuları ve duyarlılıklarıyla giderek daha az ilişki içinde olan kendine-yeten bir dünyada giderek daha fazla karşılıklı bağlantı içinde olurlar" (Coser, 1965). İnsanlar her zaman kültürü yaratma ve yeniden yaratma gücünü ellerinde tutsa da, tarihin uzun dönemli eğilimi kültürün aktör üzerinde giderek daha fazla zorlayıcı bir güç uygulamasıdır.

Nesnel kültürün [bireysel] öznel kültür üzerindeki ondokuzuncu yüzyılda artan hâkimiyeti ... bu aykırı durum hızla genişlemiş görünmektedir. Nesnel kültür her gün ve her açıdan zenginleşir, ancak bireysel zihin kendi gelişiminin biçimleri ve içeriğini kendisini bu kültürden uzaklaştırarak ve kendi başına çok daha yavaş adımlarla geliştirerek zenginleştirebilir.

(Simmel, 1907/1978: 449)

Simmel çalışmasının farklı yerlerinde nesnel kültürün bazı bileşenlerini belirler: Örneğin,

- Âletler
- Taşımacılık araçları
- Bilimsel ürünler
- Teknoloji
- Güzel sanatlar
- Dil
- Entellektüel alan
- Geleneksel bilgelik/bilim
- Dinsel dogmalar
- Felsefî sistemler
- Hukuk sistemleri
- Ahlâk kuralları
- İdealler (örneğin, ‘babalık’)

Bunlar ve diğer birçok bileşen Simmel’in çalışmasındaki nesnel kültürel düzeyi oluşturur.

Nesnel kültür farklı biçimlerde gelişir ve yayılır. İlk olarak, modernleşmenin artışıyla birlikte onun mutlak büyüklüğü artar. Bu süreç en açık biçimde –üslü olarak genişleyen– bilimsel bilgi örneğinde görülebilir: ancak aynınsı kültürel alanın diğer yanları için de doğrudur. İkinci olarak, kültürel alanın farklı bileşenlerinin miktarı artar. Son olarak belki de en önemlisi, kültürel dünyanın farklı bileşenleri giderek aktörlerin kontrolünden çıkan daha güçlü, kendine kapalı bir dünyada giderek daha fazla iç içe geçer (Oakes, 1984: 12). Simmel nesnel kültürün gelişimini betimlemeye çalışmaz, ayrıca bu gelişimden büyük ölçüde rahatsızdır: “Simmel –çöküntü içine girmese de– çağdaş dünyayı kuşatan ve bireyi giderek aşan şaşırtıcı sayıda ve çeşitlilikte insanî üründen etkilenir (Weingartner, 1959: 33).

Simmel’i kaygılandıran, daha ziyade nesnel kültürdeki gelişimin birey açısından yarattığı tehdittir. Simmel bireysel kültürün egemenliğindeki bir dünyaya yakınlık duyar, ancak böyle bir dünya ihtimalinin gittikçe imkânsızlaştığını görür. Simmel’in ‘kültürün trajedisi’ dediği şey işte budur. (Bu husus *Para Felsefesi* tartışmamızda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.) Simmel’in nesnel kültürün bireysel öznel kültür üzerindeki konumuyla ilgili özel analizi, basitçe, tüm hayat alanlarını egemenliği altına alan genel ilkenin bir örneğidir: “Bir şeyin toplam değeri kendi tekil parçalarının değerinin azalması ölçüsünde artar” (1907/1978: 199).

Simmel’in nesnel kültür konusundaki genel tezinin onun daha temel etkileşim biçimleri analiziyle bağlantısını kurabiliriz. Simmel, en iyi denemelerinden biri “Metropol ve Zihinsel Hayat”ta modern kentteki etkileşim biçimlerini analiz eder (1903/1971). O, modern metropolü, nesnel kültürün geliştiği ve bireysel kültürün gücünü yitirdiği ‘gerçek alan’ olarak görür. O, Simmel’in çoğu kez açıkça ifade ettiği gibi, insan ilişkilerinin doğasında kapsamlı bir etkiye sahip para ekonomisinin ve paranın hâkimiyet sahnesidir. Paranın yaygın kullanımı hayatın tüm alanlarında hesaplılık ve rasyonelliğe vurgu yapılmasına neden olur. Böylece, gerçek insanî ilişkiler zayıflar ve toplumsal ilişkiler usanç ve çekingenlik tutumunun hâkimiyetine girme eğilimi sergiler. Küçük kasaba daha fazla duygu ve duygusallığın hâkimiyeti altındayken, modern kente para ekonomisinin ihtiyaç duyduğu hesaplılığa uygun düşen sığ bir entellektüel tutum damgasını vurur. Kent ayrıca işbölümünün merkezidir ve, görüldüğü gibi, uzmanlaşma sürekli genişleyen bir nesnel kültürün ve buna bağlı olarak bireysel kültürdeki bir zayıflamanın yaratılmasında temel bir rol oynar. Kent, gerçekte herkesi duygudan yoksun bir hesaplılığa

indirgeyen ‘müthiş bir düzleyici’dir. Nesnel kültürün gelişmesi karşısında bireyselliği sürdürmek daha da zorlaşır.

Belirtilmesi gerekir ki, Simmel (diğer birçok çalışmasında olduğu gibi) kent üzerine denemesinde bu çağdaş gelişimin özgürleştirici etkisini tartışır. Örneğin o, insanların modern kentte küçük kasabanın katı toplumsal sınırlarındakinden daha fazla özgür olduklarını vurgular. Bu bölümün *Para Felsefesi*’ne ayrılan bir sonraki kesiminin başında Simmel’in modernitenin özgürleştirici etkileri hakkındaki düşünceleriyle ilgili daha başka şeyler söylenecektir.

Bu çalışmaya geçmeden önce, Simmel’in sosyolojinin gelişimi üzerinde yarattığı çoğu etkinin ironilerinden birinin, onun mikro-analizler yapmasına rağmen, bu analizlerin genel içerimlerinin hemen tümüyle ihmal etmesi olduğunu göstermek gerekir. Simmel’in mübadele ilişkileri üzerine çalışmasından bir örnek alabiliriz. O mübadeleyi etkileşimin “en katıksız ve en gelişmiş türü” olarak görür (Simmel, 1907/1978: 82). Tüm etkileşim biçimleri bazı fedakârlıklar gerektirse de, fedakârlık kendini en açık biçimde mübadele ilişkilerinde gösterir. Simmel her toplumsal mübadelenin ‘kâr ve zarar’ içerdiğini düşünür. Bu yönelim Simmel’in mikro-sosyolojik çalışması ve özellikle büyük ölçüde mikro-yönelimli alışveriş teorisi açısından önemlidir. Ancak onun mübadele hakkındaki düşünceleri para üzerine daha genel araştırmasında ifade edilmiştir. Simmel’e göre para en saf mübadele biçimidir. Döngünün bir nesnenin bir başkasıyla değiştirildiğinde sona erdiği takas ekonomisinin aksine, para üzerine kurulu bir ekonomi sonsuz dizide mübadele imkânı sağlar. Bu imkân Simmel için önemlidir, zira o toplumsal yapılar ve nesnel kültürün yaygın gelişimine temel oluşturur. Neticede, bir mübadele biçimi olarak para Simmel için modern şeyleşmiş bir toplumsal yapı içindeki insanların yabancılaşmasının kök nedenlerinden birini temsil eder.

Simmel’in düşüncesinin zarafetini, onun kent ve mübadele üzerine incelemesinde, küçük ölçekli toplumsal mübadele biçimlerini modern toplumun gelişimiyle –bütünlüğü içinde– ilişkilendirirken görebiliriz. Bu bağlantı onun özel denemelerinde yer alsa bile, en açık biçimde *Para Felsefesi*’nde ifade edilir.

PARA FELSEFESİ

Para Felsefesi (1907/1978) Simmel’in düşüncesinin genişliği ve gelişkinliğinin çok iyi bir örneğidir. Kitap kesinlikle, en azından Simmel’in, genel teorisi kadar, çoğu bu genel teorinin özel tezahürleri olarak görülebilecek mikro-sosyoloji üzerine denemelerinin de kabul görmeyi hak ettiğini kanıtlar.

Başlık Simmel’in odak merkezinin para olduğunu açıkça gösterse bile, bu olguya ilgisi onun bir dişi genel teorik ve felsefi ilgisinde gömülmüştür. Örneğin, önceden gördüğümüz gibi, Simmel değer problemiyle genel düzeyde ilgilenir ve para basitçe özel bir değer biçimi olarak görülebilir. Simmel, bir başka düzeyde, aslında parayla değil, onun aktörlerin ‘iç dünyası’ ve bir bütün olarak nesnel kültür gibi geniş çeşitlikte olgu üzerindeki etkisiyle ilgilenir. O, yine bir başka düzeyde, parayı hayatın –“mübadele, mülkiyet, hırs, israf, kinizm, bireysel özgürlük, hayat tarzı, kültür, kişiliğin değeri, vb.” dâhil– diğer bileşenleriyle ilişkili bir olgu olarak alır (Bottomore ve Frisby’den aktaran, Kracayser, 1978: 7). Son olarak, Simmel parayı hayatın bütünlüğünü anlamaya yardımcı olabilecek özel bir bileşen olarak görür. Tom Bottomore ve David Frisby’nin ifade ettiği gibi, Simmel “çağının ruhunun bütünlüğünü kendi para analizinden” çıkartmaktan daha fazlasını yapmamıştır” (1978: 7).

Para Felsefesi Karl Marx’ın çalışmasıyla birçok ortak yana sahiptir. Simmel, Marx gibi, kapitalizm ve para ekonomisinin yarattığı problemlere odaklanır. Buna rağmen farklılıklar belirgindir. Örneğin, Simmel kendi dönemindeki ekonomik problemleri basitçe daha genel bir problemin, nesnel kültürün öznel kültüre yabancılaşmasının özel bir tezahürü olarak görür. Marx için bu problemler kapitalizme özgüdür, ancak Simmel’e göre evrensel bir trajedinin –nesnel kültürün gelişimi karşısında bireyin güçsüzleşmesinin– bir parçasıdır. Marx’ın analizi tarihsel açıdan spesifikken, Simmel’in analizinde zamandan-bağımsız hakikâtlar insan tarihinin gidişinde çıkartılmak istenir. Frisby’nin sözleriyle, “Onun *Para Felsefesi*’nde ... kayıp olan şey ... para ilişkilerinin tarihsel sosyolojisidir (1984: 58). Analizlerindeki bu farklılık Simmel ve Marx’ın siyasal görüşlerindeki farklılıkla ilgilidir. Marx ekonomik problemlerin zamanla-sınırlı olduklarını, kapitalist toplumun ürünü olduklarını düşündüğü için, nihayetinde onların çözülebileceğine inanır. Ancak Simmel, temel problemlerin insan hayatına içkin oldu-

ğuna ve gelecekte düzelmeleri umudu olmadığına inanmaktadır. Gerçekte, Simmel sosyalizmin, durumu iyileştirmek yerine, *Para Felsefesi*'nde ele alınan problemleri daha da ağırlaştırabileceğine inanır. Simmel'in düşüncesi, Marx'ın teorisıyla bazı temel benzerliklerine rağmen, Weber'inkilere ve hem modern hem de gelecekteki dünya hakkındaki tasarımı bağlamında onun 'çelik kafes'ine oldukça yakındır.

Para Felsefesi para ve değer biçimleri hakkında genel düzeyde bir tartışmayla başlar. Tartışmada, daha sonra, paranın aktörlerin 'iç dünyası' ve genelde kültür üzerindeki etkisine geçilir. Tez çok karmaşık olduğu için, burada onun sadece özel bir kısmına göz atacağız.

Simmel'in çalışmasındaki ilk ilgilerinden biri daha önce kısaca değindiğimiz para-değer ilişkisidir. Genelde Simmel, insanların değerleri nesnelere yaparak, onlarla aralarına mesafe koyarak ve böylece "uzaklık, engeller, güçlükler" in üstesinden gelmeye çalışarak yarattıklarını ileri sürer (Simmel, 1907/1978: 66). Elde etme güçlüğü arttıkça nesnenin değeri de artar. Ancak, elde etme güçlüğünün 'en alt ve en üst sınır'ı vardır (Simmel, 1907/1978: 72). Genel ilke, şeylerin değerinin kaynağı insanların nesnelere aralarına uygun biçimde mesafe koyma yetenekleridir. Çok yakın olan, oldukça kolay biçimde elde edilebilen şeyler fazla değerli değildir. Değerli olduğu düşünülen bir şey için bir ölçüde çaba gerekir. Aksine, çok uzak, elde edilmesi çok güç veya hemen hemen imkânsiz şeyler de fazla değerli değildir. Elde etme çabamızdan etkilenmeyen şeylerin –tümü değilse bile– çoğu bizim için değerini yitirir. En değerli şeyler ne çok uzak ne de çok yakınlardır. Bir nesnenin aktörden uzaklığıyla ilgili faktörler arasında, onu elde etmek için geçen zaman, onun kıtlığı, onu elde etmede karşılaşılan güçlükler ve onu elde etmek için başka şeylerden vazgeçme gerekliliği vardır. İnsanlar, nesnelere aralarına ulaşılması gerekli ancak o kadar da kolay olmayan uygun bir uzaklık koymaya çalışırlar.

Simmel parayı bu genel değer bağlamında ele alır. Ekonomik alanda, para hem nesnelere uzaklık yaratmaya hem de onu aşacak araçlar sağlamaya hizmet eder. Modern bir ekonomide nesnelere verilen parasal değer onları bizden uzağa yerleştirir; paramız olmadan onlara ulaşamayız. Parayı ve böylece nesnelere elde etme güçlüğü onları bizim için değerli kılar. Aynı zamanda, yeterince para elde ettiğimizde nesnelere aramızdaki uzaklığı aşabiliriz. Para, böylece, insanlarla nesnelere arasında bir uzaklık yaratma ve buna bağlı olarak bu uzaklığı aşacak araçları sağlama gibi ilginç bir işlev yüklenir.

Değer yaratma sürecinde para, ayrıca piyasanın, modern ekonominin ve nihayetinde modern (kapitalist) toplumun gelişimine temel oluşturur. Para, bu varlıkların aktöre dışsal ve zorlayıcı kendilerine ait bağımsız bir hayat kazanmaları aracıdır. Bu durum takas veya ticaretin para ekonomisinin özel ürünü olan şeyleşmiş dünyaya yol açamayacağı daha önceki toplumlarla karşıtlık içindedir. Para bu gelişmeye farklı biçimlerde imkân sağlar. Örneğin Simmel, paranın "çok büyük hesaplamalar, büyük ölçekli girişimler ve uzun vadeli kredilere" imkân sağladığını öne sürer (1907/1978: 125). Daha sonra Simmel şunları söyler: "para... en nesnel pratikleri, en mantıksal, salt matematiksel normları, kişinin her şeyden kayıtsız şartsız özgürlüğünü... geliştirmiştir" (1907/1978: 128). O bu şeyleşme sürecini, zihnin somutluk kazandırdığı ve kendini nesnelere içinde sembolleştiren daha genel sürecin bir başka parçası olarak görür. Bu somutlaşmalar, bu sembolik yapılar şeyleşir ve aktörler üzerinde hâkimiyet kurmaya başlar.

Para sadece şeyleşmiş bir toplumsal dünya yaratmaya yardımcı olmaz, ayrıca bu toplumsal dünyanın rasyonelleşmesine de katkıda bulunur (B. Turner, 1986). Bu görüş Simmel'in Weber'le ortak bir başka noktasını oluşturur. Para ekonomisi nitelden ziyade nicel faktörlere bir vurguyu besler. Simmel'in ifadesiyle:

Nicelik kategorisinin nitelik kategorisi üzerindeki artan gücüne veya, daha kesin olarak, niteliğin nicelik içinde çözülmesi, elementlerin nitelikten gittikçe kopartılması, onların sadece özel hareket biçimlerine göre değerlendirilmesi, bir türe özgü, bireysel ve nitel olarak belirlenmiş her şeyin sadece sayısal belirlenimle ulaşılan renksiz elementler ve farkındalıkların daha çok veya az, daha büyük veya küçük, daha geniş veya dar, daha çok veya az sık olarak yorumlanması eğilimini gösteren örnekleri çoğaltmak kolaydır –hâttâ bu eğilim geçici araçlarla amacına asla kesinlikle ulaşamadığında bile...

Nitekim, hayatın temel eğilimlerinden biri –yani, niteliğin niceliğe indirgenmesi– en üst ve özel temsiliyi parada bulur. Burada ayrıca para onun yönünü net bir biçimde belirleyen bir dizi kültürel tarihsel gelişmenin doruk noktasıdır.

(Simmel, 1907/1978: 278-280)

Daha az açık bir biçimde, para modern dünyada entellektüelliğin önemini artırarak rasyonelleşmeye katkıda bulunur (B. Turner, 1986). Bir yanda, para ekonomisinin gelişimi zihinsel işlemlerin büyük ölçüde genişlemesini gerektirir. Simmel bir örnek olarak, nakit rezervli banknotları içeren parasal işlemler gerektiren karmaşık zihinsel süreçleri verir. Öte yandan, para ekonomisi toplumun normları ve değerlerinde hatırı sayılır bir değişime katkıda bulunur. O, “kültürün entellektüelliğe temel düzeyde yeniden yönelmesi”ne yardım eder (Simmel, 1907/1978: 152). Bir ölçüde para ekonomisi nedeniyle, zekâ zihinsel enerjilerimizden en değerlisi olarak görülmeye başlanır.

Simmel, parasal işlemlerin toplumun gittikçe daha önemli bir parçası haline geldiğini ve şeyleşmiş yapı genişlerken bireyin önemini azaldığını düşünür. Bu düşünce bireysel öznel kültürün nesnel kültürün genişlemesi karşısında zayıflaması (‘kültürün trajedisi’) tezinin bir parçasıdır:

Paranın hızlı dolaşımı harcama ve edinme alışkanlıklarını teşvik eder; bu süreç paranın özel niteliğini psikolojik olarak daha az önemli ve değerli kılarken, para genelde giderek daha fazla önem kazanmaya başlar, zira parasal meseleler artık bireyi daha az heyecan verici bir hayat tarzından daha esaslı olarak etkiler. Biz burada oldukça yaygın bir olguyla karşılaşırız; yani, bir şeyin toplam değeri arttıkça onun özel parçalarının değeri aynı ölçüde azalır. Örneğin, bir toplumsal grubun büyüklüğü ve önemi arttıkça çoğu kez onun üyelerinin hayatları ve çıkarları daha az değerli hale gelir; nesnel kültür, onun içeriğinin çeşitliliği ve canlılığı, en üst noktaya çoğu kez bu kültüre bireysel temsil ve katılımı tekdüze bir uzmanlaşmaya, darlığa ve güdük bir gelişmeye mahkûm eden işbölümü sayesinde çıkar. Bütün daha mükemmel ve uyumlu hale geldikçe birey daha az uyumlu hale gelecektir.

(Simmel, 1907/1978: 199)

Kimi anlamlarda, paranın modern toplumdaki rolünü nasıl yerine getirebileceğini görmek zordur. Yüzye, para basitçe farklı amaçların bir aracı olarak veya, Simmel’in ifadesiyle, ‘en saf âlet biçimi’ olarak ortaya çıkar (1907: 210). Ancak, para başlı başına bir amaç haline gelen en uç araç örneğine dönüşür:

Asla bir nesne değerini özellikle bir araç olarak niteliğine, daha kesin değerlere dönüştürülebilirliğine borçlu değildir, bu yüzden o, psikolojik mutlak bir değere, pratik bilincimizi yönlendiren tamamen işgalci nihai bir amaca doğru gelişir. Paraya duyulan bu nihai şiddetli arzu onun sadece bir araç niteliği kazanma derecesini artırmalıdır. Zira bu, parayla ulaşılabilen nesnel dizisinin sürekli gelişimini, şeylerin paranın gücüne giderek daha fazla savunmasızca teslim olmasını, paranın bizzat nitelikten daha fazla yoksun olmasını, ancak böylelikle onun şeylerin niteliğiyle ilişki içinde güçlü hale gelmesini ima eder.

(Simmel, 1907/1978: 232)

Paranın bizzat bir amaç, gerçekte asıl hedef haline geldiği bir toplum birey üzerinde bazı olumsuz etkilere sahiptir: bunların en ilginç iki tanesi kinizm ve bıkkın tutumda artıştır. Toplumsal hayatın en üst ve en alt düzeyleri satılık olduğunda, ortak bir göstergeye –paraya– indirgenğinde toplum kinizme yönelir. Nitekim, güzelliği, hakikâti veya zekâyı bir mısır gevreği veya koltukaltı deodorantı gibi kolayca satın alabiliriz. Her şeyi ortak bir göstergeye indirgeme her şeyin bir bedeli olduğu, her şeyin piyasada alınıp satılabileceği anlamına gelen kinik bir tutuma yol açar. Para ekonomisi, ayrıca, “her şeyin aynı ölçüde kasvetli ve gri bir tonda olması, heyecan hissetmeye değer bir şeyin bulunmaması” anlamında bıkkın bir tutuma sebep olur (Simmel, 1907/1978: 256). Bıkkınlık içindeki kişi satın alınacak nesnel arasında değer ayrımları yapma yeteneğini tamamen kaybeder. Başka bir ifadeyle, para, her şeyi biçimsizliğe, salt nicel olgular düzeyine indirgeyi için, estetiğin mutlak düşmanıdır.

Para ekonomisinin bir başka olumsuz etkisi, insanlar arasındaki kişisel-olmayan ilişkileri giderek artırmasıdır. İnsanları kişilikleriyle değerlendirmek yerine, muhtemelen giderek daha fazla sadece –dağıtıcı, fırıncı vb. gibi– konumlarla ilgilenir ve bu konumları kimlerin işgal ettiğine bakmayız. Para ekonomisine özgü modern işbölümünde paradoksal bir durumdayızdır: varlığımızı devam ettirebilmek için diğer konumlara daha bağımlı hale gelirken bu konumları işgal edenler hakkında çok az şey biliriz. Belirli bir konumu işgal eden özel bir birey giderek önemini kaybeder. Kişilikler kendilerini sadece asgari düzeyde gerektiren konumlar arkasında kaybolma eğilimindedirler. Onlara çok az gerek duyulduğu için, çoğu birey aynı konumu aynı ölçüde yeterince doldurabilir. İnsanlar böylece değiştirilebilir parçalar haline gelirler.

Bununla ilişkili bir başka faktör para ekonomisinin bireysel özgürlük üzerindeki etkisidir. Para ekonomisi bireysel tutsaklığı artırır. Modern dünyada birey atomlaşır ve izole hale gelir. Artık bir grup içinde gömülü olmayan birey sürekli genişleyen ve giderek daha zorlayıcı hale gelen nesnel kültür

karşısında yalnızdır. Modern dünyada birey bu yüzden muazzam bir nesnel kültürün kölesi haline gelir.

Para ekonomisinin bir başka etkisi, tüm insanî değerlerin dolar cinsinden terimlere indirgenmesi, “bir insanın değerini parasal bir ifadeye indirgeme eğilimi”dir (Simmel, 1907/1908: 356). Örneğin Simmel, ilkel toplumlarda cinayetin parasal olarak tazmini konusunda bir örnek verir. Ancak, onun en iyi örneği seksin para karşılığında alınıp satılmasıdır. Fahişeliğin gelişimi bir ölçüde para ekonomisinin gelişimine bağlanabilir.

Simmel’in en ilginç görüşlerinden bazıları paranın insanların hayat tarzları üzerindeki etkisi hakkındaki görüşlerinde bulunur. Örneğin, para ekonomisinin hâkimiyetindeki bir toplum her şeyi – duygusal değil– zihinsel olarak kavranabilecek bir nedensel bağlantılar zincirine indirger. Simmel’in modern dünyada hayatın ‘hesapçı karakter’i olarak adlandırdığı olgu bununla ilişkilidir. Özellikle para ekonomisiyle uygunluk içinde olan özel entellektüellik biçimi matematiksel düşünmedir. Burada, yanı sıra, toplumsal dünyada nitel faktörlerden ziyade nicel olanlar vurgulanma eğilimindedir. Simmel şöyle bir sonuca varır: çoğu insanın hayatı bu değerlendirme, tartma, hesaplama ve nitel değerleri nicel değerlere indirgeme eğilimince zapt edilir” (1907/1978: 444).

Simmel’in paranın hayat tarzı üzerindeki etkisi üzerine çalışmasının anahtarı nesnel kültürün öznel kültür phasına gelişimidir. İki arasındaki uçurum büyük bir hızla açılmaktadır.

Bu ayrışma hızla genişler görünmektedir. Nesnel kültürün zenginliği her gün ve her bakımdan artmaktadır, ancak bireysel düşünce kendi gelişim biçimleri ve içeriklerini, sadece kendini hâlâ daha fazla bu kültürden uzak tutarak ve kendini daha yavaş adımlarla geliştirerek zenginleştirilebilir.

(Simmel, 1907/1978: 449)

Bu ayrışmadaki artışın temel nedeni modern toplumda işbölümündeki artıştır (Oakes, 1984: 19). Artan uzmanlaşma kültür dünyasının farklı bileşenlerini yaratma yönünde gelişkin bir yeteneğe yol açar. Ancak aynı zamanda, fazla uzmanlaşmış birey tüm kültürü anlama duygusunu ve onu kontrol yeteneğini yitirir. Nesnel kültür gelişirken bireysel kültür körelir. Buna bir örnek, dilin kendi bütünlüğü içinde açıkça olağandışı biçimde genişlemesi, ancak belirli bireylerin dilsel yetilerinin zayıflar görünmesidir. Benzer şekilde, teknolojinin ve makinelerin gelişimiyle, birey olarak işçilerin yetenekleri ve gerekli becerileri çarpıcı bir biçimde zayıflar. Son olarak, entellektüel alan her ne kadar olağandışı düzeyde gelişse bile, çok az sayıda birey ‘entellektüel’ etiketini hak etmektedir. Büyük ölçüde uzmanlaşmış bireyler çok az kontrol edebildikleri veya edemedikleri giderek kapalı ve karşılıklı ilişkili bir ürünler dünyasıyla karşı karşıya kalırlar. Maneviyattan yoksun mekanik bir dünya bireyleri hâkimiyeti altına alır ve onların hayat tarzlarını farklı biçimlerde etkiler. Üretim davranışları bireylerin rollerini genel süreç içinde veya nihaî ürün süreci içinde görmedikleri anlamsız uygulamalar haline gelmeye başlar. İnsanlar arasındaki ilişkiler büyük ölçüde uzmanlaşır ve kişiselikten uzaklaşır. Tüketim artık anlamsız bir ürünün bir başkasını yok etmesinden başka bir şey değildir.

Nesnel kültürdeki muazzam genişleme hayatın ritmi üzerinde çarpıcı bir etkiye sahiptir. Genelde, daha önceki çağlara özgü eşitsizlik dengelenir ve modern toplumda çok daha tutarlı bir yaşama kalıbıyla yer değiştirir. Modern kültürde bu dengeleme örneklerinden bol miktarda vardır:

Geçmişte, gıda tüketimi dönemsel ve çoğu kez oldukça belirsizdi. Hangi gıdaların tüketileceği ve ne zaman elde olacağı hasada bağlıydı. Bugün, gelişmiş saklama ve taşımacılık yöntemleriyle, gerçekte gıdayı herhangi bir zamanda tüketebiliriz. Yanı sıra, muazzam miktarda gıdayı koruyabilme ve saklayabilme kapasitesi kötü hasat, doğal felâketler, vb.nin yol açtığı zararları dengelemeye yardımcı olur.

İletişimde, seyrek gelen ve ne zaman geleceği belli olmayan posta arabalarının yerini iletişimi her zaman elverişli kılan telgraf, telefon, günlük posta hizmetleri ve faks makineleri almıştır.

Daha önceleri gece ve gündüz hayata doğal ritmini vermekteydi. Artık, yapay aydınlatmayla doğal ritim büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Daha önce gün ışığıyla sınırlı olan çoğu etkinlik artık geceleri de yapılabilmektedir.

Daha önceleri özel olarak hazırlanmış bir konuşma veya nadir bir kitapla sınırlı olan düşünsel canlılık, kitaplar ve dergilere kolayca ulaşılabilmesi nedeniyle artık her zaman mümkündür. Bu alanda, tüm diğer alanlarda olduğu gibi, durum Simmel’in zamanından beri daha bile fazla telâffuz edilmektedir. Radyo, televizyon, video teyp kayıtları ve ev bilgisayarları sayesinde düşünsel canlılık Simmel’in hayal edebileceğinin çok ötesine geçmiştir.

Elbette tüm bunlarla ilgili olumlu unsurlar da vardır. Örneğin, insanlar hayatın doğal ritmiyle daha az sınırlandırıldıkları için daha fazla özgürlüğe sahiplerdir. İnsanî kazançlara rağmen problemler ortaya çıkmaktadır, zira bütün bu gelişmeler nesnel kültür düzeyinde meydana gelmektedir ve onlar nesnel kültürün gelişmesi ve bireysel kültürün daha da yoksullaşması sürecinin tamamlayıcı parçasıdır.

Sonunda, para rölativist bir varoluş biçiminin gelişiminin sembolü ve bu gelişimde temel bir faktör haline gelir. Para oldukça farklı fenomenleri dolar cinsinden miktarlara indirgememize imkân sağlar ve böylece onları birbirleriyle karşılaştırabiliriz. Başka deyişle, para *her şeyi* görelî kılmamıza imkân tanır. Rölativist hayat tarzımız, insanların bazı ebedî hakikâtlere inandıkları daha önceki hayat tarzlarıyla karşıtlık içindedir. Para ekonomisi bu ebedî hakikâtlere paramparça eder. İnsanların mutlak fikirlerden özgürleşmeleri bağlamındaki artışlardan sağlanan kazançların bedeli oldukça ağır bir biçimde ödenir. Modern para ekonomisinin genişleyen nesnel kültürüne özgü yabancılaşma, Simmel'in gözünde, insanlar için mutlakçılığın fenalıklarından çok daha büyük bir tehdit yaratır. Muhtemelen Simmel bizi eski, daha basit bir döneme geri götürmek istemez, ancak o, kesinlikle, modern dünyada para ekonomisinin ve nesnel kültürün gelişimiyle ilişkili baştan çıkartıcı tehlikeler karşısında uyanık olma konusunda bizi uyacaktır.

İlgimizi büyük ölçüde modern para ekonomisinin olumsuz etkilerine yoğunlaştırsak bile, o aynı zamanda özgürleştirici etkilere de sahiptir (Levine, 1981b). İlk olarak o, oldukça genişlemiş bir piyasada çok fazla insanla ilişki kurmamıza yardımcı olur. İkinci olarak, birbirimize karşı yükümlülüklerimiz tam-kuşatıcı olmaktan ziyade, (özel hizmetler veya ürünlerle) sınırlıdır. Üçüncü olarak, para ekonomisi insanların daha önceki ekonomik sistemlerde mevcut olmayan doyumlar elde etmelerine yardımcı olur. Dördüncü olarak, insanlar böyle bir ortamda bireyselliklerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecek daha fazla özgürlüğe sahiplerdir. Beşinci olarak, insanlar kendi öznel ilgi ve çıkarlarını daha iyi sürdürebilir ve koruyabilirler, zira onlar sadece oldukça sınırlı ilişkilerle meşgullerdir. Altıncı olarak, işçinin üretim araçlarından koparılması, Simmel'in belirttiği gibi, bireylerin bu üretici güçlerden bir ölçüde özgürleşmelerine imkân sağlar. Son olarak, para insanlara ait oldukları toplumsal grupların sınırlamalarından giderek daha fazla özgürleşmelerinde yardımcı olur. Örneğin insanlar, takas ekonomisinde büyük ölçüde kendi gruplarının kontrolü altındayken, modern ekonomik dünyada bu kısıtlamalar gevşer, sonuçta insanlar kendi ekonomik anlaşmalarını yapmakta daha özgür hale gelirler. Ancak, Simmel para ekonomisinin ve genelde modernitenin çeşitli özgürleştirici etkilerine işaret ederken dikkatli olsa bile, bize göre, onun çalışmasının kalbinde moderniteyle, özellikle 'kültürün trajedisi'yle ilişkili problemleri tartışması yatar.

SIR SAKLAMA: SIMMEL'İN SOSYOLOJİSİ ÜZERİNE BİR ÖRNEK-OLAY İNCELEMESİ

Para Felsefesi Simmel'in Marx, Weber ve Durkheim'e rakip teorik bir etki alanına sahip olduğunu gösterirken, onun çalışmasının sıradışı bir örneği olarak kalır. Artık bu kapanış bölümünde daha karakteristik bir Simmelci bilim tipine, özel etkileşim biçimi 'sır saklama' üzerine görüşüne döneceğiz. *Sır saklama* bir kişinin bir şeyi saklamaya çalışırken diğerinin saklanan bu şeyi bulmaya çalıştığı bir durum olarak tanımlanır. Bu tartışmada, sadece Simmel'in sır saklama üzerine birçok kavrayışlı görüşünü ana hatlarıyla koymaya çalışmıyor, aynı zamanda onun kitabın bu bölümünde ortaya konulan sosyolojik düşüncelerinden çoğunu bir başlık altında bir araya getirmeye çalışıyoruz.

Simmel temel bir gerçekle, insanların birbirleriyle etkileşim kurmak için diğer insanlar hakkında bazı şeyler bilmeleri gerektiği gerçeğiyle başlar. Sözgelimi, ilgili olduğumuz kişi (örneğin, bir arkadaş, akraba, bir bakkal) hakkında bilgi sahibi olmamız gerekmektedir. Diğer insanlar hakkında çok şey bilebiliriz, ancak onları asla tam olarak bilemeyiz. Yani, diğer kişinin bütün düşünceleri, ruh halleri, vb.ni asla bilemeyiz. Ancak, diğer insan hakkında, onun hakkındaki parça parça bilgilerimizden hareketle bazı bütünlüklü bilgiler oluşturabiliriz; biz etkileşim içinde olduğumuz insanlar hakkında oldukça tutarlı bir görüntü oluştururuz. Simmel etkileşim (olan) ile diğerleri hakkında sahip olduğumuz zihinsel görüntü (kavrayış) arasında diyalektik bir ilişki görür: "İlişkilerimiz böylece karşılıklı bilgi

temelinde ve bu bilgi de gerçek ilişkiler temelinde gelişir. Ancak ikisi ayrılmaz bir biçimde iç içe geçmiştir” (1906/1950: 309).

Hayatımızın her alanında sadece gerçeği değil, bilgisizlik ve hatayı da öğreniriz. Ancak, bilgisizlik ve hata diğer insanlarla etkileşim içinde özel bir karaktere bürünür. Bu durum etkileşim içinde olduğumuz insanların iç yaşantılarıyla ilişkilidir. İnsanlar, diğer herhangi bir bilgi nesnesinin aksine, kendileri hakkındaki gerçekleri *bilinçli olarak* açıklama veya yalan söyleme ve bu bilgiyi saklama gücüne sahiptirler.

Asıl gerçek, insanların her şeyi açıklamak istediklerinde bile (ve hemen her zaman yapmadıkları bir şey) bunu başaramayacaklarıdır, zira bu kadar çok malûmat “herkesi tımarhaneye götürecektir” (Simmel, 1906/1950). Bundan dolayı insanlar diğerlerine söyleyecekleri şeyleri seçmek zorundadırlar. Simmel’in nicel konulara ilgisi açısından bakıldığında, biz diğerlerine iç dünyamız hakkında sadece ‘belirli kısımlar’ı beyan ederiz. Ayrıca, açıklamak ve saklamak için belirli kısımları seçeriz. Nitekim, her etkileşimde kendimizle ilgili bir parça seçeriz ve göstermek için hangi parçayı seçeceğimiz açıklamayı seçtiğimiz parçaları nasıl seçtiğimize ve düzenlediğimize bağlıdır.

Bu bizi *yalana*, yalan söyleyenin gerçeği diğerlerinden *bilinçli olarak* sakladığı bir etkileşim biçimine götürür. Yalanda, sadece diğerlerini yanlış bir anlayışa terk etmeyiz, aynı zamanda hata yalan söyleyen kişinin diğerlerini aldatma niyetine bağlanabilir.

Simmel yalanı toplumsal geometri, özellikle uzaklık üzerine düşünceleri bağlamında tartışır. Örneğin, Simmel’e göre, bizden uzak olanların yalanlarını daha kolay kabul edebilir ve onlarla uzlaşabiliriz. Nitekim, Washingtonlu politikacıların bize oldukça sık yalan söylediklerini öğrenmekte fazla güçlük çekmeyiz. Aksine, “Kişiler yalan için bize çok yakın olduklarında hayat çekilmez hale gelir” (Simmel, 1906/1950: 313). Bir eşin, sevgilinin ya da bir çocuğun yalanı bizim üzerimizde sadece televizyon ekranından tanıdığımız bir hükümet görevlisinin yalanından çok daha yıkıcı etkiye sahiptir.

Daha genelde, uzaklıkla ilgili problemler bağlamında, tüm gündelik iletişimlerde her iki tarafın bildikleri sadece biri veya diğerinin bildiği gerçeklerle birleşir. Tüm toplumsal ilişkilerde ‘uzaklığa’ yol açan ikincilerin mevcudiyetidir. Gerçekte Simmel, toplumsal ilişkilerin *hem* etkileşim içindekiler tarafından bilinen *hem de* şu veya bu tarafça bilinmeyen unsurları gerektirdiğini öne sürer. Başka deyişle, en yakın ilişkiler bile hem yakınlık ve uzaklığı, karşılıklı bilgi ve saklamayı gerektirir. Nitekim, sır saklama tüm toplumsal ilişkilerin tamamlayıcı bir parçasıdır, ancak sır kendinden saklanılan kişi tarafından bilindiğinde ilişki bitebilir.

Sır saklama toplumun büyüklüğüyle ilişkilidir. Küçük gruplarda sırlar geliştirmek zordur; “Herkes herkese yakındır ve kişinin koşulları, ilişkinin sıklığı ve mahremiyeti açıklama yapmaya ayartan birçok şey içerir” (Simmel, 1906/1950: 335). Ayrıca, küçük gruplarda sırda gerek bile duyulmaz, çünkü herkes birbirine büyük ölçüde benzemektedir. Büyük gruplarda, aksine, sırlar kolayca gelişebilir ve insanlar arasında önemli farklılıklar olduğu için buna büyük ölçüde gerek duyulur.

Büyüklik konusunda, en makro düzeyde, sır saklamanın sadece (gördüğümüz gibi, diğer birçok etkileşim biçimini etkileyen) bir etkileşim biçimi olmayıp, bir grubu kendi bütünlüğü içinde karakterize edebileceğini de belirtmemiz gerekir. Tek bireye ait sırdan farklı olarak, bir *sır toplumundaki* sır tüm üyelerce paylaşılır ve aralarındaki karşılıklı ilişkileri belirler. Bireysel örnekte olduğu gibi, yine de, bir sır toplumunun sırrı her zaman gizli olamaz. Böyle bir toplumda sırrın açığa çıkabileceği veya açıklanabileceği gerçeğinin yarattığı sürekli bir gerilim vardır ve sır toplumunun tüm varoluşsal temeli ortadan kalkabilir.

Simmel farklı toplumsal ilişki biçimlerini karşılıklı bilgi ve sır saklama açısından ele alır. Örneğin, hepimiz diğer insanlarla oldukça sınırlı bir temelde etkileşim içinde olduğumuz birçok çıkar grubuyla ilişki içindeyizdir ve bu insanların tüm kişilikleri bizi ilgilendirmez. Nitekim, üniversitedeki öğrenci profesörün sınıfta söyledikleri ve yaptıklarıyla ilgilenir, yoksa onun hayatı ve kişiliğinin tüm yanlarıyla değil. Simmel bunu toplumun geneli hakkındaki düşünceleriyle ilişkilendirirken, kültürün giderek nesnelleşmesinin gittikçe daha sınırlı çıkar gruplarını ve onlarla bağlantılı ilişki biçimlerini beraberinde getirdiğini öne sürer. Bu ilişkiler, bireyin öznel bütünlüğünü (bireysel kültürü) modern dönem öncesi toplumlardaki ilişkilere göre daha az gerektirir.

Modern nesneleşmiş topluma özgü kişisellikten-uzak toplumlarda *itimat* bir etkileşim biçimi olarak giderek önem kazanmaya başlar. “İtimat bir insan hakkındaki bilgi ve bilgisizlik arasıdır” (1906/ 1950: 318). Modern dönem öncesi toplumların insanları, daha muhtemel olarak, ilişkili oldukları kişiler hakkında çok şey bilirler. Ancak modern dünyada, ilişki içinde olduğumuz çoğu insan hakkında fazla bilgiye sahip değilizdir ve olamayız. Nitekim, öğrenciler profesörleri hakkında fazla şey bilmezler (aynı şekilde karşı taraf da bilmez), ancak onlar profesörün belirli zamanlarda beklenen yerde olacağına ve plânlanan seminerde gereken konuşmayı yapacağına itimat etmek zorundadırlar.

Bir başka toplumsal etkileşim biçimi *aşinalıktır*. Aşına olduklarımız hakkında bilgilerimiz vardır, ancak onlar hakkında mahrem bilgilere sahip değilizdir: “Kişi diğer kişiyi sadece dış görünüşüyle, ya salt toplumsal-temsil anlamında ya da onun bize gösterdikleri bağlamında tanır” (Simmel, 1906/ 1950: 320). Nitekim, aşına olanlar arasında çok yakın olanlardan daha fazla sır vardır.

Simmel “aşinalık” başlığı altında bir başka toplumsal etkileşim biçimini tartışır: *ihtiyatlılık*. Aşına olduklarımız karşısında daha ihtiyatlıyızdır, “diğer kişinin bize tamamen ifade etmediği her şeyin bilgisinden uzak”dururuz. “o bilinmesine izin vermediğimiz, aksine tüm kişilik bakımından oldukça genel öneme sahip özel bir şeyi anlatmaz” (Simmel, 1906/1950: 321). İhtiyatlılığa rağmen, çoğu kez diğer insanlar hakkında onların bize iradî olarak açıkladıklarından çok daha fazlasını biliriz. Daha özel olarak, çoğu kez diğerlerinin bilmemizi istemeyecekleri şeyleri öğreniriz. Simmel bu şeylerin nasıl öğrenildiği konusunda çoğu kez büyük ölçüde Freudcu bir örnek verir: Psikolojik açıdan mükemmel kulağı olan birisi için, insanlar sayısız kez birçok gizli düşünceleri ve özelliklerini, kendilerini koruma kaygısıyla *olmasa da*, çoğu kez bu kaygı *yüziünden* açığa vururlar” (Simmel, 1906/1950). Gerçekte Simmel, insan etkileşiminin hem ihtiyatlılığa *hem de* çoğu kez bildiğimizi varsaydığımız şeyden daha fazlasını bilmemize bağlı olduğunu öne sürer.

Simmel bir başka toplumsal ilişki biçimi olan *arkadaşlık* olgusuna dönerek, arkadaşlığın tam bir mahremiyet, tam karşılıklı bilgi üzerine kurulduğu kabulüne karşı çıkar. Tam mahremiyetin olmayışı özellikle modern, farklılaşmış toplumlardaki arkadaşlıklarda söz konusudur: “Modern insan, muhtemelen, eski anlamında bir arkadaşlığı sürdürmek için çok daha fazlasını gizlemek zorunda kalır” (Simmel, 1906/1950: 326). Nitekim, bizim ortak zihinsel ilgiler, din ve paylaşılan deneyimler gibi şeyler üzerine kurulu bir dizi farklı arkadaşlığımız vardır. Böyle arkadaşlıklarda oldukça sınırlı türde mahremiyet ve böylece bol miktarda sır vardır. Ancak, bu sınırlılıklara rağmen, arkadaşlık hâlâ bir ölçüde mahremiyet gerektirmektedir.

Ancak, böylece ihtiyatlılıkların sınırlandırdığı ve kuşattığı bu ilişki yine de tüm kişiliğin merkezinden kaynaklanabilmektedir. Ancak o(na), sadece kişinin görünen yüzünden beslense bile, kişiliğin asıl köklerinin öz suyundan ulaşılabilir. O, kendi plânı içinde, daha az farklılaşmış çağlar ve kişilerin sadece -ifşa etmeme ve basiretin hiçbir problem oluşturmadığı- ortak bir *toplum* hayat alanıyla aynı duygusal derinliği ve fedakârlığa hazırlığı gerektirir.

(Simmel, 1906/1950: 326)

Genellikle en mahrem olduğu, en az sır saklandığı düşünülen bir ilişki biçimi vardır: *evlilik*. Simmel evlilikte eşine her şeyi açmanın, hiçbir sırrı saklamamanın teşvik edildiğini ileri sürer. Ancak ona göre bu bir hata olacaktır. Bir kere, her toplumsal ilişki ‘belirli oranda gerçek ve yanlış’ı gerektirir ve bu yüzden bir toplumsal ilişkiyi bütün yanlışlardan arındırmak mümkün değildir (1906/1950: 329). Daha özel olarak, kendini tamamen açmak (böyle bir şeyi varsaymak da mümkündür) bir evliliği alelâde kılacak ve beklenmedik bütün ihtimalleri uzaklaştıracaktır. Son olarak, çoğumuz sınırlı iç kaynaklara sahibiz ve her kendini açma diğerlerine sunmak zorunda olduğumuz (sır) hazinelerini azaltır. Sadece büyük bir kişisel başarılar hazinesine sahip olan çok az kişi eşine birçok açıklama sunabilir. Diğer bütün insanlar kendini fazla açmaktan mahrum (ve ilginçlikten uzak) kalırlar.

Simmel daha sonra sır saklamanın işlevlerini, olumlu sonuçlarını analize geçer. Simmel sırrı “kişinin en büyük başarılarından biri ...” olarak görür. “sır hayatın sınırsız ölçüde genişlemesini sağlar: hayatın birçok içeriği tam alenilik durumunda ortaya bile çıkamaz. Sır, deyim yerindeyse, görünür dünyanın yanı sıra ikinci bir dünya imkânı sunar” (1906/1950). Daha özel olarak, işlevselliği bağlamında sır, özellikle bazı insanlar tarafından paylaşıldığında, sırrı bilenler arasında ‘biz duygusu’nu güçlendirir. Yüksek statü ayrıca sır ilişkilidir; üst (superordinate) konumlar ve üstün başarılar konusunda gizemli bir şey vardır.

İnsan etkileşimi genelde sır ve onun mantıksal karşısı *ifşa* tarafından biçimlendirilir. Sır her zaman diyalektik olarak keşfedilme imkânına eşlik eder. İfşa iki kaynaktan gelebilir. Dışsal bakımdan bir başkası sırrımızı keşfedebilirken, içsel bakımdan her zaman sırrımızı başkalarına açmamız ihtimali vardır. “Sır insanlar arasına bir engel koyarken, dedikodu veya itirafı bu engele karşı bir tutum yaratır ... Bu iki ilgi kaynağının, saklama ve ifşanın karşı etkisinden, kendi bütünlüğü içinde insan etkileşimi-ne nüfuz eden ince ayrıntılar ve neticeler ortaya çıkar” (Simmel, 1906/ 1950: 313).

Simmel yalan konusundaki düşüncelerini modern dünyada toplum hakkındaki görüşleriyle ilişkilendirir. Simmel için, modern dünyanın dürüstlüğü önceki toplumlardan daha fazla ihtiyacı vardır. Örneğin, modern ekonomi giderek bir itimat dünyası haline gelmektedir ve itimat insanların vaatlerini yerine getirmelerine bağlıdır. Bir başka açıdan, modern bilimde, araştırmacılar ince ayrıntılarına kadar inceleyemeyecekleri diğer birçok araştırmanın sonuçlarına bağımlıdır. Bu araştırmalar muhtemelen kişisel olarak tanımadığımız başka sayısız bilim insanı tarafından üretilir. Nitekim, modern bilim insanınının diğer tüm bilim insanlarının dürüstlüğüne ihtiyacı vardır. Simmel şu sonuca ulaşır: “Modern koşullarda, yalan, bu yüzden, eskiye oranla çok daha yıkıcı bir şey, hayatımızın asıl temellerine karşı düşün bir şey haline gelir” (1906/1950: 313).

Simmel, daha genel düzeyde, sır saklamayı modern toplumun sosyal yapısı hakkındaki görüşleriyle ilişkilendirir. Bir yanda, oldukça farklılaşmış bir toplum yüksek derecede sır saklamayı mümkün kılar ve gerektirir. Öte yandan ve diyalektik olarak, sır saklama bu farklılaşmayı yoğunlaştırmaya hizmet eder.

Simmel sır saklama ve modern toplum arasındaki ilişkiyi araştırır; para sır saklamayı daha önceden ulaşılamayacak bir düzeye çıkartır. İlk olarak, paranın ‘sığıştırılabilirliği’ başkalarının yapılanları bir başkasına bildirmeden hesaplarla oynayarak zenginleşmesini mümkün kılar. İkinci olarak, paranın soyutluğu ve nitelleştirilebilirliği onun ‘mülk sahipliğindeki’ daha maddî şeyler mübadele edildiğinde gizlenmesi mümkün olmayan “işlemler, kazanımlar ve değişiklikleri” gizlemeyi sağlar. Üçüncü olarak, para oldukça uzak şeylere yatırılabilir, böylece o işlemleri yakın çevredekiler için görünmez kılar.

Ayrıca, Simmel modern dünyadaki sorunların, örneğin siyasetle ilişkili olanların sırları ve ulaşılamazlıklarını yitirme eğiliminde olduklarını kabul eder. Aksine, özel ilişkiler modern dönem öncesi toplumlardakinden çok daha gizlidir. Burada Simmel, “modern hayat, metropol kentin kalabalığının ortasında, özel meseleleri sır haline getirmeyi ve saklamayı mümkün kılan bir teknik geliştirmiştir” çıkarımında bulunarak, sır saklama üzerine düşüncelerini modern kent üzerine görüşleriyle ilişkilendirir (1906/1950: 337). Genelde, “Kamusal olan şey daha da kamusal hale ve özel olan daha özel hale gelir” (Simmel, 1906/1950: 337).

Böylece, bu kesimde Simmel’in sır saklama çalışmasının onun teorik yöneliminin birçok yönünü nasıl gözler önüne serdiğini gördük.

1903/1971 ‘The Metropolitan and Mental Life’, D. Levine (ed.), *Georg Simmel*, Chicago: University of Chicago Press: 324-339.

1904/1971 ‘Fashion’, D. Levine (ed.), *Georg Simmel*, Chicago: University of Chicago Press: 294-323.

1906/1950 ‘Secret and the Secret Society’, K. H. Wolf (ed.), *The Sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press: 307-376.

1907/1978 *The Philosophy of Money*, Tom Bottomore and David Frisby (eds. And trans.), London: Routledge and Kegan Paul.

1908/1950a ‘Subordination under a Principle’, K. Wolf (eds. and trans.). *The Sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press: 250-267.

1908/1950b ‘Types of Social Relations by Degrees of Reciprocal Knowledge of the Participants.’ K. Wolf (eds. and trans.). *The Sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press: 317-329.

1908/1955 *Conflict and the Web of Group Affiliations*. New York: Free Press.

1908/1959a ‘How is Society Possible?’, K. Wolf (ed.), *Essays in Sociology, Philosophy and Aesthetics*. New York: Harper Torchbooks: 337-356.

1908/1959b ‘The Problem of Sociology’, K. Wolf (ed.), *Essays in Sociology, Philosophy and Aesthetics*. New York: Harper Torchbooks: 310-336.

1908/1971a ‘Group Expansions and the Development of Individuality’, D. Levine (ed.), *Georg Simmel*, Chicago: University of Chicago Press: 251-293.

1908/1971b ‘The Stranger’, D. Levine (ed.), *Georg Simmel*, Chicago: University of Chicago Press: 143-149.

1908/1971c ‘The Poor’, D. Levine (ed.), *Georg Simmel*, Chicago: University of Chicago Press: 150-178.

- 1908/1971d 'Domination', D. Levine (ed.), *Georg Simmel*, Chicago: University of Chicago Press: 96-120.
- 1918/1971 'The Transcendent Character of Life', D. Levine (ed.), *Georg Simmel*, Chicago: University of Chicago Press: 353-374.
- 1921/1968 'The Conflict in Modern Culture', K. P. Etzkorn (ed.), *Georg Simmel*. New York: Teachers College, Columbia University: 11-25.
- 1950 *The Sociology of Georg Simmel*, Kurt Wolf (ed. and trans.), New York: Free Press.
- 1984 *On Women, Sexuality and Love*, Guy Oakes (trans.), New Haven: Yale University Press.